

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2025, 12 (3), 276-300

**AİLENİN GELECEĞİNİ GELENEK ÜZERİNDEN OKUMAK: TOPLUMSAL
MODELLERİN REHBERLİĞİ VE AİLE KİRVELİĞİ ÖNERİSİ**
**Reading The Future of The Family Through Tradition: The Guidance of Social Models
And The Proposal For Family Sponsorship**

Hasan KAFALI

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı,
hkafali@pau.edu.tr , ORCID: [0000-0002-2340-6834](https://orcid.org/0000-0002-2340-6834).

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	16.09.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	28.11.2025
Yayın Tarihi / Published:	03.12.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	3
Sayfa/ Pages:	276-300

Atıf / Cite as: Kafalı, Hasan. "Ailenin Geleceğini Gelenek Üzerinden Okumak: Toplumsal Modellerin Rehberliği ve Aile Kirveliği Önerisi" (Reading The Future of The Family Through Tradition: The Guidance of Social Models And The Proposal For Family Sponsorship). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/3 (2025), 276-300. Doi: 10.17859/pauifd.1785581.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

AİLENİN GELECEĞİNİ GELENEK ÜZERİNDEN OKUMAK: TOPLUMSAL MODELLERİN REHBERLİĞİ VE AİLE KIRVELİĞİ ÖNERİSİ*

Hasan KAFALI**

Öz

Bu makalede geleneksel aile yapılarının çözülmesiyle ortaya çıkan yeni sosyal durumlar ve bu durumlara karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri tartışılmaktadır. Bu kapsamda çalışma, modern toplumda aile kurumunun zayıflamasını geleneksel aile modelleri üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, aileye bağlılığın ihtiyaç temelli yapısı açıklanarak bireylerin temel ihtiyaçlarını aile dışında karşıladıkça aile kurumunun işlev kaybına uğradığını göstermek hedeflenmektedir. Yöntem olarak, tarihsel karşılaştırmalı bakış içeren kavramsal bir analiz tekniği ve betimsel analiz kullanılmıştır. Bu çerçevede sadıçlık, kirvelik ve dünürçübaşılık gibi rollerin tarihsel fonksiyonları incelenmiş ve modern aile sorunlarıyla karşılaştırılmıştır. Bulgular, aile dışı kaynaklara yönelimin bağlılığı azalttığını, aile müdahalelerindeki taraflılığın ise yeni evliliklerde çatışma ürettiğini göstermektedir. Ailenin sosyolojik bir bütünlük kazanması için aidiyet, etkileşim gibi özellikler taşıması ve çatışma çözümü gibi beceriler kazanması gerektiği ortaya konmaktadır. Sonuç olarak çalışma, gelenekten ilham alan ve modern ihtiyaçlara cevap veren “aile kirveligi” modelini genç çiftlere tarafsız rehberlik sağlayabilecek özgün bir yöntem önerisi olarak ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Aile, Gelenek, Geleneksel Kurumlar, Aile Kirveligi.

Reading The Future of The Family Through Tradition: The Guidance of Social Models And The Proposal For Family Sponsorship

Abstract

This article discusses the new social conditions that have emerged due to the dissolution of traditional family structures and the possible solutions that can be developed in response to these changes. In this context, the study aims to evaluate the weakening of the family institution in modern society by examining traditional family models. The research explains the need-based structure of family commitment and aims to show that the family loses its function when individuals meet their basic needs outside of it. As a method, the study employs a conceptual analysis technique supported by a historical-comparative perspective, along with descriptive analysis. Within this framework, the historical functions of roles such as sadıçlık, kirvelik, and dünürçübaşılık are examined and compared with modern family problems. The findings reveal that turning to external sources for basic needs reduces family commitment, and biased interventions by families contribute to conflicts in new marriages. The study also shows that, for the family to function as a sociological whole, it must possess qualities such as belonging and interaction, and develop skills such as conflict resolution. Consequently, the research proposes the “family sponsorship” (aile kirveligi) model as an original solution inspired by tradition and designed to offer neutral guidance to young couples in line with modern needs.

Key Words: Sociology of Religion, Family, Tradition, Traditional Institutions, Family sponsorship.

* Yazar makalede *Etik Kurul İzni* gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, hkafali@pau.edu.tr, ORCID: [0000-0002-2340-6834](https://orcid.org/0000-0002-2340-6834).

Structured Abstract

Objective

The aim of this paper is to examine how traditional family models can help to solve modern family problems. In many societies, family has been a strong institution that meets human needs such as food, love, protection, conversation, and moral support. In the past, traditions and social roles supported marriage and family life. However, in the modern world, these supports are weaker. People meet their needs outside the family, and this reduces their commitment to the family. When people eat outside, look for love from animals, talk through the internet, and search for sexuality without rules, they feel less need for family. This study argues that family commitment is based on needs, and when needs are met in the family, people stay close to it. The article also introduces a new idea, family sponsorship, or in Turkish, family kirvelik (family sponsorship). This idea draws inspiration from ancient Anatolian traditions such as kirvelik, sadıçlık, and dünürcübaşılık. The paper asks if these models can be used again today to make family life stronger.

Method

This study is based on the conceptual framework development approach and offers a historical-comparative perspective by comparing traditional family practices with modern family structure; however, it is not a full-fledged historical comparative research but a theoretical analysis with historical elements. It is based on a review of classical and modern theories. Comte, Durkheim, Weber, and later sociologists show that social institutions are strong when they answer people's needs. Religion and family are similar in this point. If people can find meaning, order, and needs in religion, they stay loyal to it. If they find their needs in family, they stay loyal to family. The paper does not use statistics or surveys. Instead, it studies theories, traditions, and practices in social history. The method is a combination of literature review and conceptual analysis. Examples from Turkish culture, such as kirvelik in circumcision, are used. These examples are compared with modern family problems. In this way, the paper tries to build a bridge between past traditions and today's family issues.

Findings

The study finds that family commitment has become weaker in modern times. The main reason is that people can easily meet their needs outside the family. Needs and commitment are directly connected. When needs are not answered by family, loyalty becomes low. This is similar to religion. If people find meaning outside religion, they move away from it. The same happens with family. The study shows some habits that reduce family loyalty: eating outside, getting love from pets, talking on the internet instead of with family members, and seeking sexuality in uncontrolled ways. All these make the family less necessary. At the same time, traditional support systems for marriage and family life have disappeared. In the past, social roles like sadıçlık, kirvelik, and dünürcübaşılık helped young couples. These roles created trust and made family a safe place. Today, without these supports, couples are more alone and have more conflicts. Families of the bride and groom often act with bias, and this creates more problems. A neutral guide is missing in modern marriages.

Conclusion

The paper concludes that modern families need new support systems. The proposal is the idea of aile kirveliği, or family sponsorship. In this model, a young couple is guided by an older couple who have a healthy and stable marriage for at least 20 years. This sponsor family is not biased, because they are not from the bride's or groom's side. They can give advice, support, and guidance in the first years of marriage. This will reduce conflicts and help young couples to stay together. The model is based on tradition, but it is also modern. It respects the cultural past but answers today's needs. The family sponsorship model can make family life stronger, increase loyalty, and help society to be more stable. It is not only

a religious or cultural idea, but also a social project. This proposal can be discussed, developed, and maybe practiced in future family studies.

GİRİŞ

Aile, sosyolojik bağlamda toplumun temel yapı taşı olarak değerlendirilir. Bu vazgeçilmezliği onun sadece ilişkisel değil aynı zamanda kültürel, sembolik ve manevi yönleriyle de ele alınmasını gerekli kılar. Arkaik dönemlerden itibaren toplumsal üyelik aile üzerinden mümkün olmuştur. Bireysellikten uzaklaşarak topluma dâhil olabilen ferdin varlığı, kutsal hayata katılımı ile gerçekleşmiştir. Bu kutsal hayat ise ailede mevcut olagelmıştır. İnsanlığın ilk dönemlerinde kutsal, aile üyelerine ve aileden başlayarak her şeye nüfuz etmiştir.¹ Yakın dönemi ele alan yaklaşımlarda da ailenin insanı çevreleyen ve topluma bağlayan bu yönüne dikkat çekilir. Max Weber'in anlamlı toplumsal eylem kuramı, bireylerin aile içindeki davranışlarını sadece dışsal zorunluluklara değil, aynı zamanda anlam dünyalarına da bağlar.² Bu bağlamda aile, birey için sadece bir güvenlik ağı değil, aynı zamanda aidiyet ve değerlerin üretildiği bir anlam evrenidir. Durkheim ise aileyi, toplumsal bütünleşmenin temel birimi olarak konumlandırır ve kolektif bilinç üzerinden aile içi rollerin kutsallığını vurgular.³ Modernleşmeyle birlikte bu kolektif bilinç zayıflarken, aile içindeki rollerin kutsiyeti de aşınmaya başlamıştır. Bu durum hem dinî bağlılığı hem de sosyal kurumlara yönelik sadakati etkilemektedir. Toplumların en küçük ve en köklü yapı taşı olan aile, tarihsel olarak kutsaldan anlam ihtiyacına, güvenlikten bakıma hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçların karşılandığı bir merkez olagelmıştır.

Tüm canlılar içinde neredeyse en korumasız ve uzun süre bakıma muhtaç olarak dünyaya gelen yavru insan yavrusudur. Uzun süre bakıma ihtiyaç duyması insanoğlunun aile içinde büyümesini gerekli kılar. Diğer taraftan yetişkinliğe ulaştığında birey diğer pek çok ihtiyacının giderilmesi için yine aileye ihtiyaç duyar. Barınma, beslenme, sevmeye, üreme, gibi temel ihtiyaçların karşılanması açısından olduğu kadar mevcut sorumlulukların paylaşarak yükün azaltılması gibi pek çok açıdan aile, bireylerin hayatını kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan toplumsal açıdan sosyal yapının tesisi, değerlerin aktarılması, normların uygulanması, kuşakların oluşturularak toplumsal devamlılığın sağlanması, yaşlıların bakımı ve rehabilitasyonu gibi pek çok işlevin yerine getirilmesini sağlayan kurum ailedir. Ancak modernleşme, sekülerleşme ve bireyselleşme süreçleriyle birlikte aile kurumu ciddi dönüşümler geçirmiştir; işlev kaybı,

¹ Abdurrahman Kurt, "Aile ve Din", *Din Sosyolojisi El Kitabı*, ed. Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 388.

² Max Weber, *Ekonomi ve Toplum (1. Cilt)*, ed. Bilal Yakup, çev. Latif Boyacı (Runik Kitap, 2023), 115; Gamze Aksan, "Max Weber ve Değerler Sosyolojisi: Bir Metodolojik İkilemin Düşündürdükleri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 35 (20 Haziran 2016), 432.

³ Cevat Özyurt - İbrahim Mazman (ed.), "Durkheim Sosyolojisinde Toplumsal Bütünleşme Aracı Olarak Din", *Sosyal Teoride Din* (Ankara: Hece Yayınları, ts.), 177; Savaş Taş, "Emile Durkheim'ın Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İş bölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İhtihar", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 13/29 (15 Mart 2020), 447.

rol belirsizliği ve çatışma gibi olgularla karşı karşıya kalmıştır.⁴ Geleneksel aile modelleri, yalnızca bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasına da katkı sağlar. Bununla beraber modern dünyada ihtiyaçların farklı yollarla giderilmesi, bu yapıların işlevini yitirmesine neden olabilmektedir. Bu çözülmenin sebeplerinin tespiti ve ona karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri ailenin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu çalışmada, sosyolojik bakış açısıyla günümüz aile yapısında görülen sorunlar analiz edilmekte, bu konjonktür üzerinden geleneksel aile modellerinde var olan destekleyici kurumlar ele alınmakta, ardından bu modellerin günümüze uyarlanabilirliği tartışılmaktadır. Özellikle “kirvelik” kurumu merkeze alınarak geliştirilen “aile kirveliliği” önerisi, evliliklerde yaşanan tarafsız rehberlik eksikliğine kültürel bir çözüm olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda çalışma yöntemsel olarak kavramsal çerçeve geliştirme yaklaşımını esas almakta ve geleneksel aile pratikleri ile modern aile yapısını karşılaştırarak tarihsel-karşılaştırmalı bir perspektif sunmaktadır. Ancak çalışma tam anlamıyla bir tarihsel karşılaştırmalı araştırma değil, tarihsel unsurlar içeren kuramsal bir analizdir. Zira iki veya daha fazla dönemin sistematik karşılaştırılması veya tarihsel metinler ve belgelerin kapsamlı kullanımı gibi yollara başvurulmamıştır. Mevcut hali ile çalışma modern toplumda aile kurumunun zayıflamasını ihtiyaç temelli bir yaklaşımla açıklaması ve geleneksel dayanışma modellerini modern aile sorunlarıyla ilişkilendirmesi bakımından önemlidir. Geleneksel rollerden hareketle önerilen “aile kirveliliği” modeli hem kültürel sürekliliği koruyan hem de günümüz aile yapılarına uygulanabilir çözüm sunan özgün bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Böylece çalışma, hem sosyoloji ve din sosyolojisi literatürüne katkı yapmakta hem de aile politikaları ve toplumsal rehberlik mekanizmaları için yeni bir perspektif geliştirmektedir.

1. Sosyolojik Zeminde Aile

Sosyolojik kuramlar ve meta söylemler açısından günümüz ailesinin ele alınması aydınlanma, endüstri devrimleri, Fransız ihtilali, sekülerleşme, modernleşme, bireyselleşme, kapitalizm gibi büyük başlıklar ile konuyu çok yönlü ele almayı gerektirir. Bu ise bir makalenin sınırlarını fazlası ile aşar. Kısaca bugün ailenin konumu kapitalist süreçler ile oldukça yakından ilişkilidir. Türkiye gibi geleneksel toplumsal yapının kapitalizm aracılığıyla dönüştüğü ülkelerde aile yapıları oldukça hızlı bir şekilde değişmektedir. Kapitalizm insan ilişkilerinin engellenmesini veya kısıtlanmasını öngörmez. Ancak her türlü ilişkinin ekonomik zemin üzerinden devam etmesini esas alır. Bu tür bir kurulum ise sosyal ilişkilerin doğasına ve insanın sosyal yapısına uyumlu değildir. İnsan ilişkileri için çıkar yön verici olabilir. Rasyonel tercih kuramı olarak ifade edilen sosyolojik kuram toplumun işleyişini bireylerin çıkarlarının peşinden gitmeleri üzerinden açıklamaya çalışır.⁵ Fakat tamamen çıkar ve kâr düşüncesi ile karakterize olan

⁴ Nedim Öz, “Modern-Seküler Süreçte Ailenin Çözülmesi”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (30 Aralık 2019), 801.

⁵ Inger Furseth - Pal Repstad, *Din Sosyolojisine Giriş Klasik ve Çağdaş Kuramlar*, çev. İhsan Çapcıoğlu - Halil Aydınalp (Ankara: Birleşik Yayıncılık, 2011), 374.

ilişki biçimleri, duygular ve ruhsal süreçlerle yaşama devam eden insanoğlu için tamamen tatmin aracı değildir. İnsanı diğer canlı türlerinden ayıran özelliği çıkarların üzerine değerleri, alışverişin üzerine ahlakı koyabilmesidir. Aile, bu insani özelliklerin temayüz ettiği kurum olarak kutsal olan ve kutsalın da yaşandığı bir kurum olarak öne çıkar.

Aile en temelde iki kişinin oluşturduğu bir kurum olması açısından sosyolojik bir mahiyet taşır.⁶ İki kişi bir grup olması yönünden grubun özelliklerini taşıması beklenen bir yapıdır. Grubun başlıca özellikleri ise üyelerinin biz şuuruyla sahip olması ve etkileşim içinde olunmasıdır.⁷ Yani grup üyelerinin, aile özelinde eşlerin, kurdukları birlikteliğe aidiyet hissetmeleri, sosyolojik bir grup olarak devamlılığın sağlanması için en vazgeçilmez şarttır. Doğal toplumsal yeterlilik kazanmış bir ailede, kadın ve erkeğin biz dediklerinde eş olarak parçası oldukları aileyi anlamaları veya kastetmeleri beklenir. Eşlerin birincil aidiyetlerini aile olarak içinde oldukları birlikteliğe ait hissetmedikleri durumlar aile grubunun birinci şartının oluşmadığı durumlardır. Aile, en temel toplumsal grup olması yönüyle bireyden biz şuuru ile kendisine mensubiyetini bekler. Üyelerinin biz denildiğinde kendilerini öncelikle büyük ailelere, daha uzak gruplara, arkadaş kliklerine, taraftar gruplarına nispet ettikleri durumlar biz şuurunun tecelli etmediği durumlar olarak görülebilir. Bu durum erken bir dönemde Hans Frayer'in işaret ettiği kültür sistemlerinin ve insan şahsiyetlerinin parçalanmasına benzetilebilir. Freyer modern kültürlerde insanın bir çarkın dişlisine dönüşürken kütle insanı olduğunu, şahsiyetinin bütünü ile değil iç varlığının dâhil olmadığı, değişken ve gelip geçici hususiyetlerle bir araya geldiğini ifade eder.⁸ Freyer'in burada kütle insanı tabiri ile dikkat çekmek istediği nokta derinliğin ve toplumsal katılımın içtenlik ve samimiyetten uzaklaşması ile bireylerin topluma ve toplumsal süreçlere ruhsuz katılımı olarak değerlendirilebilir. Ailede biz şuurundan mahrum birlikteliklerin görülmesi, bu sürecin toplumun hücresi denilebilecek aşamaya ulaştığı şeklinde yorumlanabilir. Bu süreçte dinin, bireye toplumsal katılımında iç mana ve hedef kazandırdığı, biz şuurunu destekleyerek ahlakıyat oluşturan bir fonksiyon gördüğü ve bu rolü destekleyici mahiyette anlaşılması gerektiği önemli din sosyologları tarafından dile getirilmektedir.⁹

Grup olabilmenin ikincil özelliği olarak üyelerinin birbirleri ile etkileşim içinde kalabilmeleri gösterilir.¹⁰ Ailenin sosyolojik boyutta doğal ve başarılı birliktelik göstermesi için eşler arasında etkileşimin oluşması beklenir. Eşlerin birbirinden fiziksel

⁶ Yıldız Ecevit, "Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar", *Kadın Araştırmaları Dergisi* 1 (17 Ocak 2012), 10; M. Zeki Duman, "Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1/4 (01 Aralık 2012), 47.

⁷ George C. Homans, *İnsan Grubu*, çev. Oğuz Onaran vd. (Ankara: Sevinç Matbaası, 1971), 125.

⁸ Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2013), 78.

⁹ Amiran Bilgiseven, "Benlik Duygusu ve Biz Şuuru Açısından XX. Asrın Tahlili", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 31 (19 Ocak 2012), 203.

¹⁰ Homans, *İnsan Grubu*, 125.

ve duygusal olarak etkilenmeleri bu bileşenin ilk unsurudur.¹¹ Ailenin fonksiyonu gereği bu etkileşimin iletişim ağları aracılığıyla dinamik bir yapıda oluşturulması beklenir.¹² Hatta olumlu etkileşimin evliliğin doyuruculuğu açısından ilk şart olarak değerlendirilmesi mümkündür. Evlilikten bireyleri olumlu etkileşimler yaratarak doyurması beklendiğine göre ailede olumlu etkileşimin olmaması bir olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Fakat olumsuz etkileşim sadece beklentilerin gerçekleşmemesi ile olmaz. Ailenin süreklilik içermesi, devamlı surette birlikte karar alma zorunluluğu gerektirir ve bu bir grup içi iletişimdir. Grup içi iletişim belirli sayıda bireyin birbirlerine ileti göndermesi ve bu iletileri kabul etmesi süreci olarak tanımlanır. Bu iletişim türü kişisel ağlarla yaşanmış deneyimlerin bir bütünü olarak değerlendirilmektedir.¹³ Karar alma zorunluluğu aile bireylerinin grup içi iletişiminin uyumunu zorunlu kılar. Ne var ki sürekli surette bu uyumu yakalamak mümkün değildir. Dolayısıyla aile mutlaka çatışmanın da yaşandığı, bir başka deyişle yaşanmak zorunda olduğu bir birliktelik olarak değerlendirilebilir. Çünkü birlikte yaşamak, karar almayı zorunlu kılar ve alınan bu kararlarla üyelerin mutlu olması esastır. Bu bağlamda olumlu etkileşimin sürekli olmaması veya olamaması, evliliğe ait varlığı zorunlu bir etkileşim türü olarak ortaya çıkar.

Etkileşim açısından, eşlerden birinin evlilikten dolayı olumsuz etkilenmesi ancak buna rağmen ailenin devam ettirilmesinin beklenmesi aileyi herhangi bir gruptan ayırır. Sıradan gruplarda da olumsuz etkileşim olabilir. Ama sıradan gruplarda olumsuz etkileşim ile oluşan çatışmalar, grup içi liderliğin veya grup üyelerinin devreye girmesi, alternatif yöntemlerin uygulanması gibi yollarla çözülebilir.¹⁴ Grubun öneminin üyelerce azaltılması yahut grubun sonlanması da çatışmalarda yaşanabilecek bir seçenek olabilir. Ama aile grubunda bunların yaşanması düşünülemez. Yaşanırsa daha ciddi başka sorunların yaşanmasına neden olabilir. Olumsuz duygulanım, grupları birbirinden ayırırken aile içinde olumsuz etkileşim grubun devamlılığı için vazgeçilmez olan bir durum olarak öne çıkar. Bu bağlamda ailede devamlılık için olumsuz etkileşime de ihtiyaç olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Aile devam ettiği sürece olumsuz etkileşim olacaktır çünkü aile birlikteliği sürekli karar alma süreçlerini beraberinde getirecektir. Bir diğer ifadeyle olumsuz etkileşim var olduğu sürece aile varlığını sürdürecektir denebilir. Bu durumda aileyi grubun üzerine çıkaran ayrıtın olumsuz etkileşimi yönetebilme özelliği olduğu söylenebilir. Herhangi bir grupta, sosyolojik temel yeterlilik olarak biz şuuru erişebilme ve etkileşim içinde olma özellikleri bir topluluğu grup yaparken, bir ailenin

¹¹ Rasim Babahanoğlu, "Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma", *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)* 6/2 (31 Aralık 2020), 583.

¹² Kaya Ağın, "Grupların Genel Oluşumları, Yapıları Ve Özellikleri Tanımlanarak Grup İçi İletişim Süreçleri Açısından İncelenmesi", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 10/1 (25 Mart 2022), 513.

¹³ Sultan Şahin - Neriman Aral, "Aile içi iletişim", *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1/3 (01 Aralık 2012), 60.

¹⁴ Ağın, "Grupların Genel Oluşumları, Yapıları Ve Özellikleri Tanımlanarak Grup İçi İletişim Süreçleri Açısından İncelenmesi", 496.

toplumsal yeterlilik kazanan bir kurum olabilmesi için bunlara ek olarak olumsuz etkileşimi yönetebilme fonksiyonuna sahip olması gerekmektedir.¹⁵ Bu ise bireysel olgunlaşma ve çeşitli iletişim becerilerini gündeme getirir. Çatışma yönetimi, bireysel uyum, eleştiriye açık olma gibi yetkinliklerin yerleşmiş olması veya yerleştirilmesi ile olumsuz etkileşimi yönetebilme fonksiyonu etkin hale gelecektir. Sonuçta sosyolojik bir grup olarak ailenin devamlılığının yine bireye, bireysel olgunluğa ve bireysel becerilere bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyolojik açıdan ailenin bir başka yönü tekil, tikel ve tümelin özelliklerini birlikte göstermesidir. Felsefi değerlendirme yollarından biri olan tümeler tartışmasının tarihi arkaplanında Platonun görünüş ve gerçeklik problemini aşmak için ürettiği idealar öğretisi ve bu öğretiye Aristo'nun getirdiği eleştiri yatmaktadır.¹⁶ Aile toplumun en küçük birimi olması açısından tekil, şahsına münhasır olması açısından tikel, bütün toplumu kapsamı açısından da tümel bir kurumdur. Yani tekil olması, onun taşıması gereken belli asgari özelliklere sahip olmasını gerektirmektedir. Bu asgari özelliklerle bir birlikte aile olabilir. Öte yandan tikel olması, onun her örnekte kendine ait bir doğa ve flora taşıması anlamına gelmektedir. Bu görecelik tümeler tartışmasındaki nesne ve form kategorileri ile ilişkilendirilebilir. Buna göre örneğin kedi üzerine konuşabilmek için bütün kedileri incelemeye gerek yoktur. Fakat kedi formunu konuşabilmek için nesne olan kedilere ihtiyaç vardır.¹⁷ Ailede eşlerin bazı özelliklerinden belli oranlarda aile ortamına aktarımda bulunmasıyla ailede özel bir tabiat oluşur ve bu nesnel form ailenin tikelliğini oluşturur. Tümel manada ise aile toplumun oluşmasında bütünü oluşturan parçaların bir araya gelmesi ile meydana gelen tablodur. Bu tablo tümeli oluşturan formdur. Yani aile denildiğinde bütün tekil ve tikel örneklerin ötesinde insan zihninde bir soyut imge oluşur. Bu imge üzerinden düşünülür ve aileye karşı tavırlar alınır. Devletlerin, bakanlıkların üzerine politikalar geliştirdiği aile, tümel anlamda konu edilen ailedir. Bu anlamıyla aile genel olarak üzerine konuşulabilen yapıdadır. Aile üzerine konuşmanın, çözüm ve stratejiler üretmenin zorluğu, akademik ve siyasal zeminlerde tümel (form) olarak ele alınırken onun toplumda tikel (nesne) olarak varlığını devam ettiriyor olmasından kaynaklanır. Yani her aile birliğinin tikel boyutu, genel geçer teşhis ve tedavi uygulamalarını imkânsız kılar. Ancak tümel form üzerinden gidilmeden tikel nesnelere çözüm üretilmesi de mümkün olamaz. Bu bağlamda psikolojik danışma ve yardım süreçlerinde olduğu gibi benzer şekilde aileye özel sosyolojik temelli danışmanlık ve yardım süreçlerine ihtiyaç duyulur. Yeni şekillenmeye başlayan aile danışmanlığı programlarının bu bağlamda önemli bir boşluğu dolduracağı söylenebilir. Fakat aile gibi önemli bir konuda sadece problem başgösterdikten sonra müdahale etmek üzerine bir stratejinin yetersiz kalacağını öngörmek zor değildir. Kaldı ki ailede sorunlar oluşuktan sonra yapılan müdahaleler yetersiz kalabilmektedir. Bu bağlamda arabuluculuk

¹⁵ Saliha Hallaç - Fatma Öz, "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6/2 (06 Kasım 2014), 149.

¹⁶ Hamdi Korkman, "Tümeler Tartışmasının Psikoloji Bilimi Açısından Doğurguları", *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 66 (15 Mayıs 2018), 430.

¹⁷ Bertrand Russell, *Batı Felsefesi Tarihi Cilt 1*, çev. Ahmet Fethi (Alfa Yayınları, 2023), 235.

sisteminin yanına sosyolojik arkaplanı olan koruyucu uygulamaların da geliştirilmesi faydalı olacaktır.

2. Gelenek Bağlamında Aile

Gelenek yönünden aile konu edildiğinde sosyolojik anlamda onun karşı tarafına farklılaşmayı tanımlamaya yardımcı olacak bir kavramın konuşlandırılması gerekir. Günümüzde geleneğin karşısına genellikle modernlik konumlandırılmaktadır.¹⁸ Bu, insan zihninde bir eski ve yeni karşıtlığına neden olmaktadır. Söz konusu bu karşıtlığın oluşmasının nedeni insanoğlunun her şeyi dikotomik bir çerçeve içerisinde düşünme eğilimidir. Siyah ve beyazın, iyi ve kötünün varlığı ile diğerine anlam vermesi gibi gelenek ve modernite, insanoğlunun mevcut dünyaya anlam vermesinde ona yardımcı olur. Ancak Aristo'dan miras kalan çelişmezlik ilkesinin düşünce dünyalarına dayattığı tek biçimli düşünme formatı, gelenek ve moderniteden birinin seçilmek zorunda olduğu karşıtlıklara neden olur.¹⁹ Hâlbuki sosyal alan, sadece siyahın veya yeni olanın varlığı ile devam eden bir süreç değildir. Sosyal alan, bütün dikotomik unsurların belli oranlarda varlığı ile devam eden bir süreçtir. Gelenek ve modernite toplumda var olan mümkün uçları ifade eden tanımlardır. Bir ressamın sadece siyahı kullanarak resim yapamayacağı gibi sadece geleneğin uygulanarak hayatın devam ettirilmesi mümkün olamaz. İkisinin de belli oranlarda hayatın içinde var olması beklenir. Gelenek ve modernite ikilemi, Auguste Comte'un sosyoloji literatürünü başlatırken ortaya attığı sosyal statik ve sosyal dinamik tanımlamasına uygun düşmektedir. Comte ortaya attığı yeni bilime Sosyal Fizik adını verirken toplumu bir yönüyle devamlılığı dayatan, bir tarafı ile değişimi arzulayan bir yapı olarak tanımlamış, devamlılığı arzulayan yönüne sosyal statik, değişimi arzulayan tarafına da sosyal dinamik adını vermiştir.²⁰ Gelenek ve modernite sosyolojinin kurucusu kabul edilen Comte'un çizdiği ikilemin bir yansıması kabul edilebilir. Fakat durum günümüzde, akademik çevrelerde dahi taraftar olma seviyesinde anlaşılmaktadır. Bu kavramların bireylerin aidiyet hissettikleri veya hissetmeleri gereken kategoriler olduğu inancı hâkimdir. Hâlbuki konforu çerçevesinde gelişmeyi arayan insanoğlu için gelenek ve modernite sosyal hayatın üzerine oturduğu temel dayanakları oluşturmaktadır. Toplumsal düzlem bu direklerden sadece birinin üzerinde devam etmez. İkisinin birden üzerine dayanan toplumsal zemin üzerine inşa olunur. Şu halde gelenek ve modernitenin birinin diğerine tercih edileceği bir tercih nesnesinden öte, devamlılığı sağlayan sosyal kutup daireleri olduğunu söylemek mümkündür.

Ailenin toplumsal ve kültürel bağlamda değişen yapısı üzerinden yaklaşıldığında, gelenek ile modernin toplumsal zeminde diğer alanlardan daha çok karşı karşıya getirildiği görülmektedir. Gelenek genel olarak, toplumda geçmişin getirdiklerinin

¹⁸ Besim Dellaloğlu, "Gelenek Meselesi", *İstanbul University Journal of Sociology* 3/22 (13 Ekim 2011), 43.

¹⁹ Alev Alatlı, *Akılın Yolu da Bir Değildir...* (İstanbul: Destek Yayınları, 2009), 14.

²⁰ Auguste Comte, *The Positive Philosophy Of Augusto Comte*, çev. Harriet tr Martineau - Frederic Harrison (Anı Yayıncılık, 2020), 184.

muhafazası ve rehberliği olarak kabul edilir.²¹ Geçmiş yaşam tecrübelerinin, karşılaşılabilecek sorunların pratik çözümlerini içerdiği düşünülerek toplumda devam ettirilmesi elzem kabul edilir. Problem çözücü özelliği, onun değer yüklü içeriği ile özdeşleştirilir. Böylece gelenek hem yük hem de yüklenici olarak toplumsal hayatta kabul görür. Yüktür çünkü devam ettirilmesi çaba gerektirir. Yüklenicidir çünkü gelenek üzerinden pek çok toplumsal bagaj onunla beraber toplumsal alana ve geleceğe aktarılır. Karşılaşılan pek çok sorunun çözümünde, hayatın anlamlandırılmasında, aidiyet sorunsalının aşılmasında gelenek, formüle edilmiş birçok uygulamayı kullanıcılarına sunar. Bu bağlamda geleneğin sınanmışlığı, onu moderniteye karşı referanslı bir konuma getirir. Modernite ise toplumsal ve kültürel bağlamlarda tecrübeden çok, yeni olanı temsil etmesi açısından ve gelenek gibi refere edilememesi ile gelenek karşısında daha günceli temsil etmektedir.²² Yeniliği vaad etmesi, modernliği bir umut kaynağı olarak ortaya çıkarabilir. Ancak kurumlar ve değerler bağlamında denenmemişliği ve konforu öne çıkaran yapısı, modern olanın sosyolojik kabul alanında varlığını zor duruma düşürür. Yani aile bağlamında gelenek, referanslı olması, süreçlerin takip edilebilir olması gibi açılardan daha verimli olabilecek bir süreç olarak görülmektedir.

Mevcut iki uçlu toplumsal yapıda, aile modellerinin anlam kaybı son zamanlarda had safhaya ulaşmış görünmektedir. Bu anlam kaybının işareti olarak ailenin kurulumu, devam ettirilmesi, bireylere tatmin sağlaması gibi göstergelerdeki değişiklikler ele alınabilir. Ailenin kurulumu ile ilgili azalmaların göstergesi olarak evlilik oranlarındaki azalma²³ ve evlenme yaşının ileriye gitmesi²⁴ dikkat çekicidir. Ailenin devam ettirilmesi ile ilgili soruna boşanma oranlarındaki artış örnek verilebilir.²⁵ Bireylere sağladığı tatminin azalmasına örnek olarak yaşam memnuniyeti araştırmalarında aileye yönelik sorulardan elde edilen sonuçlar bâz alınabilir. Nitekim 2013 ve 2023 yıllarının karşılaştırıldığı araştırmalarda 2013'te tüm ailenin mutluluk kaynağı gösterilme oranının yüzde 73 olarak gerçekleşmesine karşılık bu oranın 2023 'te 69,9'a gerilediği görülmektedir. 2013'te eşlerin yüzde 5,2'sinin eşini mutluluk kaynağı gösterirken bu oranın 2024'te 3,8'e düştüğü görülmüştür. Aynı dönemde kendini en önemli mutluluk kaynağı görenlerin oranı ise yüzde 2,5' ten 5,4 'e tırmanmıştır.²⁶

Ailenin gerekli fonksiyonları yerine getirememesinin nedenleri birçok kategoride ele alınabilir. Bu kategoriler bireysel, toplumsal, iletişimsel gibi dikey düzlemlerde

²¹ Sıtkı Karadeniz, "Gelenek Üzerine Bir Okuma Denemesi "Geçmişle Gelecek Arasında Gelenek", *Milel ve Nihal* 4/2 (01 Ocak 2007), 36.

²² Gamze Aslan, "Orta çağdan Günümüze 'Modernite': Doğuşu ve Doğası", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (01 Aralık 2011), 12.

²³ TÜİK Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024 (24 Şubat 2025), n. Bin kişi başına düşen evlenme oranını ifade eden kaba evlenme oranlarına göre 2001 yılında 8,35 olan kaba evlenme oranı 2024 yılında 6,65'e gerilemiştir.

²⁴ TÜİK, *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, 2024, n. 2001'de erkek ve kadın için sırasıyla 26 ve 22,7 olan ilk evlenme yaşı 2024 de sırasıyla 28,3 ve 25,8 olmuştur.

²⁵ *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, 2024, n. TÜİK raporlarına göre 2001 yılında bin kişi başına boşanma oranını ifade eden kaba boşanma hızı 1,41 iken 2024 yılında 2,19 olmuştur.

²⁶ "Mutluluğu kendisinde arayanların oranı son 10 yılda arttı" (Erişim 31 Ekim 2025).

değerlendirilebileceği gibi endüstri toplumunun getirdiği sorunlar, çalışma hayatının getirdiği sorunlar, tüketim toplumunun neden olduğu sorunlar gibi yatay düzlemde tarihi süreçleri dikkate alan kategorilerle de olabilir. Nitekim kuramsal olarak bakıldığında işlevsel kuram açısından aileye yaklaşanların ailedeki değişimleri toplumsal işleyişin devam etmesi açısından ele aldıkları ve dönüşümün bir fonksiyonu olarak kabul ettikleri görülür.²⁷ Topluma ve kurumlara etkileşimsel açıdan yaklaşan sembolik etkileşim yaklaşımı ise ailenin eşler için doyum ve ilişki dinamikleri açısından ifade ettiği anlamlar üzerinden aileye yaklaşmaktadır. Bu kurama göre eşler arasında birbirlerine ve evlilik unsurlarına yüklenen anlamlar evliliğin anlamını ve ondaki değişimin formülünü içermektedir.²⁸ İşlevselci kuramlar açısından bakış, meta anlatılar açısından değişimi meşrulaştırma, sembolik etkileşim merkezli bakış ise bireysel tercihi önceleyen liberal süreçleri pekiştirme gibi sonuçları beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan toplumsal gerçekliği kenarda bırakarak aileye modernizm, kapitalizm gibi geri döndürülmesi çok zor süreçler üzerinden yaklaşmak ve onların geriletilmesi ile ailenin kurtulacağı üzerinden çözümler aramak da çözümlerin geciktirilmesi ve ailenin daha çok zarar görmesi anlamına gelebilir. Böyle bir odaklanma sorunu büyük resmi ararken sürekli akan toplumu gözardı etmek anlamına gelebilir. Çözüm arayışı açısından aile üzerine derinlemesine değerlendirme yapmaya imkân vermeyebilir. Bu minvalde bireyden topluma uzanan, toplum açısından yakın gruptan uzak gruba uzanan dikey bir kategorik bakış açısı, geçmiş ve gelecek projeksiyonunu ortaya koymaya imkân vermesiyle daha gerçekçi olabilir. Bu projeksiyonel dikey bakış açısı, bireyi ve ardından bireyi çevreleyen grupları sosyolojik olarak değerlendirmeye daha müsaittir.

Bireysel olarak aile sorunlarına eğildiğimizde bireysel olgunlaşma süreçleri, kişilerin aile hayatına hazır bulunuşlukları, maddi ve manevi yeterlilikler gibi değişkenlerin gözden geçirilmesi gerekir. Çünkü aileyi kuran ve sürdüren aktörlerin özelliklerinin onu sürdürmede ne kadar etkili olacağı tartışılmaz bir husustur. Bireyin toplum içinde etkileşim süreçleri ile toplumun kuruluşunda en etkili aktör olduğu göz önünde bulundurulduğunda aile konusunda onun ele alınmasının, konunun sosyolojik olarak değerlendirilmesinde doğru başlangıç noktası olacağı ifade edilebilir.

Bireysel özellikler bağlamında aile sorunları ele alındığında başta gelen problem aileyi oluşturan fertler arasında uyumun sağlanamaması ve yaşanan çatışmalardır. Ailenin temelini oluşturan kadın ve erkek arasında çıkan çatışma ve kutuplaşmalar yukarıda açıkladığımız gibi grup olarak ailenin devamlılığı için varlığı zorunlu hallerdir. Ancak bu durumlarla baş etmeyi bilmemeleri eşlerin birbirinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Duygusal ve bedensel olarak birbirini tamamlaması öngörülen iki karşı cinsin evlilik süreçlerinde sorunlar yaşaması, birey olarak kendileri olamamaları ve cinsiyet özelliklerini kazanamamaları gibi nedenlerle ilişkilendirilebilir. Süreç içinde ailenin

²⁷ Robert F. Bales - Talcot Parsons, *Family: Socialization and Interaction Process* (London: Routledge, 2014), 16.

²⁸ Aytul Kasapoglu, *Kurumlar Sosyolojisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, 2011), 28.

sevgi, cinsel tatmin, kolaylık, çocuk, mutluluk gibi artı değerler üretme ve bunlarla bireyi tatmin potansiyeline karşı ailenin çatışmalar ve uzlaşmazlıklarla boğuşması bireylerin aile çıktılarına karşı duyarsızlaşması ile açıklanabilir. Bu duyarsızlaşma ise kişinin birey olma süreçlerindeki eksiklikleri gündeme getirmektedir. Büyüme ve olgunlaşma süreçlerinde yeterli sosyalleşme yaşamayan, minnet duymayı öğrenemeyen, cinsiyet ve toplumsal rollerinin farkına varamayan, aileyi ve toplumu devam ettirmek için gerekli olan değerleri içselleştiremeyen bireyler, aile kurumu ve karşı cinsin ihtiyacı olan davranışları da öngöremeyen ve üretemeyen bireyler olarak yetişmektedirler. Bu bağlamda sağlıklı aile için psikolojik açıdan sağlam, sosyalleşme süreçlerini başarı ile geçirmiş, toplumsal beklentilerin ve toplumun sunduklarının farkında olan bireylerin yetiştirilmesinin ailenin devamı için ön şart olduğu ifade edilebilir.²⁹ Bunun yanında varoluşunu anlamlandırma ve sahip olduklarına karşı şükran duyma açısından dinin de sağlıklı aile yapısı için vazgeçilmez bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Zira mutlu ailelerin özelliklerinin araştırıldığı pek çok araştırmada mutlu çiftlerin öne çıkan özelliklerinin dini faaliyetlerde bulunmaları veya dindar olmaları olduğu bildirilmektedir.³⁰ Varoluşu ve sahip oldukları için minnet ortaya koyan bireyin aile ortamında da ailenin getirdiği artı değerlere odaklanması mümkün olacaktır. Din, vaaz ettiği ilkeler, insanoğluna kazandırdığı değerler ve ortaya koyduğu rol modeller ile aile kurumuna bu desteği sağlayan bir kurumdur.³¹ Dinin bu desteği ailenin temel unsuru olan bireyin olgunlaşması ve pozitif bakabilmesine sağladığı benzersiz katkı ile mümkün olur.

Bireyin kendi toplumsal rol ve sorumlulukların farkında olması toplumsal üyeliğini devam ettirmesi için hayati önem taşımaktadır. Ancak birey bu rol ve sorumluluklarının farkına varmalıdır. İçsel dürtüler ve haz odaklı bakış açılarının hâkim olduğu bir dünyada, bireyin toplumsal beklentileri hatırlaması ve yerine getirmesi zorlaşmaktadır. Bireyin kendini merkeze aldığı, kendi tatminine yönelik öncelikler gözettiği bir zihin yapısında toplumsal beklentileri karşılamaya yönelmesi beklenemez. Bu açıdan bireyin toplumsal beklentileri karşılayan davranışlar sergilemesi onun toplumsal edimlere açık olması ile ilgilidir. Yani bireyi toplumsal davranışlar sergilemeye yine toplumsal süreçler götürür. Bireysel süreçler ise onu bireysel davranışlar üretmeye götürür. Bu farkındalığın ve farklılığın oluşacağı kurum yine ailedir.³² Bunu örnek ile açıklamak gerekirse tek başına bir evde kalan biri için yemek yapmak, kendi için tek porsiyonluk bir yemek hazırlamayı gerekli kılar. Ama iki kişinin kaldığı bir evde yaşayan bir birey yemek yaptığında en

²⁹ Kurtman Ersanlı, "Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller", *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 5/1 (27 Kasım 2014), 12.

³⁰ Maria Krysan vd., *Research on Successful Families* (Healthy Marriage and Responsible Fatherhood (HMRP), 09 Mayıs 1990), 7; Nick Stinnett - John D. DeFraim, *Secrets of Strong Families* (London: Penguin Publishing Group, 1986); J.M. Henslin, *Essentials of Sociology: A Down-to-Earth Approach* (Ally and Bacon, 1996), 316.

³¹ Salih Aybey, "Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/2 (2018), 548.

³² Mahmut H. Akın, "Türkiye'de Muhafazakârlığın Direnme Odağı Olarak Aile", *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 8/31 (15 Mart 2012), 5.

azından diğeri için yemek yapma veya yiyip yemeyeceğini sorma baskısı altında kalacaktır. Bu anlamda, aile kurumu gibi birlikteliği ve bu birliktelikte sürekliliği gerektiren bir kurum için bireyi ve kendini önceleyen birey anlayışının sorgulanması gerekmektedir.

Diğer taraftan aile fertlerinin toplumsal olarak desteklenmesi yukarıda kurduğumuz çıkarımların bir sonucudur. Bireysellik bireyin bireysel anlamlar inşa ederek davranışlar üretmesine, toplumsallık da bireyin toplumsal davranışlar üretmesine neden olmaktadır.³³ Şu hâlde, bireylerin toplumsal yönlerinin güçlendirilmesinin toplumsal bir kurum olan aileyi destekleyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sonuç olarak aile kurumunun desteklenmesi için, bireyi eş dışında toplumsal olarak destekleyen bağların var olması gerektiği rahatlıkla ifade edilebilir. Sadece kendi istekleri ve benliği çerçevesinde çevresi ile bağ kuran birey için birliktelikler, kendisi vazgeçtiğinde biten ve anlamı kalmayan ilişkilere döner. Ancak toplumsal ve aşkın arka planı olan ilişki biçimleri, bireyin bitirmek için kendisi dışında ikna etmek zorunda olduğu kapıları devreye sokar. Bu ise duygusal yapısı olan ve tüketmeye şartlandırılmış modern insanın aileye karşı olan tüketiciliğine bir fren mekanizması olabilir.

3. Edinilmiş İhtiyaçlar Teorisi Üzerinden İhtiyaç Karşılamanın Bir Kurum Olarak Ailenin Değerlendirilmesi

İhtiyaçların bağlılığı ve motivasyonu etkilediğine dair edinilmiş ihtiyaçlar teorisi işletme alanında verimlilik üzerine David McClelland tarafından Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi esas alınarak ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre bireyler, yaşam deneyimleri sonucunda üç tür ihtiyaç edinirler. Bu ihtiyaçlar başarı ihtiyacı, ilişki kurma ihtiyacı ve güç ihtiyacıdır. Tüm bireyler bu ihtiyaçların bir kombinasyonuna sahiptir ve baskın ihtiyaçların, çalışan davranışlarını yönlendirdiği düşünülmektedir. Kişiler, baskın olan ihtiyaçlarına göre çalışma hayatında roller alabilirler. Başarı ihtiyacı baskın olan biri iyi bir çalışan, mühendis veya üretim personeli olabilirken, güç ihtiyacı baskın olan biri iyi bir yönetici olacaktır. Bağlılık ihtiyacı yüksek olan birey ise kurum içinde iletişim ve etkileşim gerektiren pozisyonlara yerleştirilmelidir. Burada ihtiyaç ile kastedilen, bireyin kendinde eksikliğini hissettiği şeyi tatmin etmek için içinde başarı arayışıdır. Bir diğer anlamda ihtiyaç çalışanın işine motive olmasını ifade eder. İhtiyacın yönü ise motivasyonun açısına işaret eder. McClelland, bu üç ihtiyacın öncelikle çocuklukta öğrenildiğini iddia eder. Ancak aynı zamanda her ihtiyacın, özellikle de başarı ihtiyacının öğretilebileceğine inanır.³⁴ McClelland'ın araştırması önemlidir çünkü örgütsel davranış hakkındaki güncel düşüncelerin çoğu bu teoriye dayanmaktadır.

³³ Hüseyin Adem Tülüce, "Bireysellik ve Toplumsallık Bağlamında Modern Bireyin Anlam Arayışı", *Journal of University Research* 5/3 (20 Aralık 2022), 311.

³⁴ David C. McClelland, *The Achieving Society* (Princeton, N.J.: Van Nostrand, 1961), 159-205; Janine Ungvarsky, "Need Theory (Three Needs Theory) | EBSCO Research Starters", *Ebsco.Com* (2024).

Ailenin de ihtiyaç teorisi ile değerlendirilmesi onun verimliliği ve sürdürülebilirliği açısından mümkündür. Bireyin aile içerisinde oynadığı rollere olan motivasyonu ihtiyacını duyduğu değişkene ihtiyacı oranında olacaktır. Onay ihtiyacı baskın olan bir eş, eşinden ve çocuklarından yaptığı ev işlerine veya oynadığı role yönelik onay bekler ve bu onun için oldukça önemlidir. Güç ihtiyacı baskın olan birey için, aile içinde sözünün dinlenmesi veya ciddiye alınması öncelik taşır. Bu gerçekleşmediğinde bu durum ciddi bir sorun olabilir. Aynı şekilde konuşma ve iletişimin kendisi için çok önemli olduğu eş için evde iletişimin yeterli düzeyde gerçekleşmemesi büyük problem teşkil eder. Tüketim ve iletişim toplumunun ailede karşılanan ihtiyaçları dışarıdan temin etme imkânı sağlayarak aileye bağlanma oranlarını azalttığını söylemek mümkündür. Örneğin onay görme ihtiyacını işyerindeki arkadaşlarından karşılayan bir eşin, aile içindeki onay görme ihtiyacı azalabilir. Benzer şekilde sohbet ihtiyacını sosyal medya ortamları üzerinden gideren bir eş konuşma ihtiyacı karşılandığı için aile içinde konuşmayabilir.

İnsanın başarı, güç ve iletişime olan ihtiyacını aile içinde karşılaması beklenir. Bu üç ihtiyacın aile içinde karşılanması, bireyin aileye olan bağlılığını ve ona emek vermesini de sağlar. Yani bu faktörler, temel ihtiyaç oldukları kadar tatmini gereken ve tatmin edildikçe bağlılık kazandıran unsurlardır. Örneğin başarı ihtiyacını aile içinde karşılayan bir eş, ihtiyacını karşıladığı ölçüde aileye bağlılık duyacaktır. Bu tespit Chapman tarafından ortaya atılan sevgi dili anlayışı ile bağlantılandırılabilir bir durumu ortaya koyar. Chapman bu kapsamda, beş sevgi dilinin varlığını iddia eder. Bu diller onaylama, hediye alma, hizmet eylemi, fiziksel temas ve kaliteli zaman geçirmedir.³⁵ Sevgi dili hizmet davranışı olan bir bireyin, karşı tarafa sevgisini göstermesi onun ihtiyacına hizmet eden davranışlar göstermesi ile olur. Aynı birey karşısındaki kişiden de hizmet davranışı bekleyerek sevgisini anlamaya çalışır. Aile içinde kendi doğasında olan sevgi ihtiyacını karşılayan bireyin, tatmini ve mutluluğu işyerinde başarılı bir iş üreterek işine değer katan ve böylece işyerine fayda sağlayan, kendisi de terfi alarak kendisine katkı sağlayan bir bireye benzetilebilir. Bu birey, kendi mutlu olduğu gibi eşine ve diğer aile bireylerine karşı da olumlu bir partner olacak ve ailenin sürdürülebilirliğine katkı sunacaktır. Bu benzetme, aile sürecinde ihtiyaçların yerine getirilmesinin hem bireye hem de aileye katkı sağladığını bir işletme örneği üzerinden değerlendirmemize imkân verir.

Aile, eşlerin temel görevlerini yerine getirmesi ile varlığını sürdürebilen bir kurumdur. Modernleşme süreci geleneksel süreçte eşlerin yerine getirerek mutlu oldukları ve mutlu ettikleri rolleri önce önce dağıtmış, ardından aile dışındaki aktörlere sevk etmiştir.³⁶ Bu rol ve işlev transferi ilk planda eşlerin birbirlerinin rollerini paylaşması şeklinde olmuş, ardından konfor üreten eşya ve ürünlere kaymıştır. Her ne kadar eşitlik ve konfor yaşam süreçleri açısından arzu edilen şeyler olsa da aile

³⁵ Gary Chapman, *Beş Sevgi Dili*, çev. Selim Yeniçeri (Koridor Yayıncılık, 2012), 43-133.

³⁶ Fatma Nur Yaylalı, "Modernleşme Sürecinde Türk Ailesinde Değişen Roller (Karaman ve Bursa Örneği)", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (15 Haziran 2022), 25-42; Ahmet Ocak, *Selçukluların Dini Siyaseti (1040-1092)* (Tatav-tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2002).

kurumunda bu değişimler karmaşalar yaşanmasına neden olabilmektedir. Çünkü yeni standartlar henüz oturmuş değildir. Durkheim bu tür geçiş dönemlerinde görülen krizleri açıklamak için anomi tanımlamasını yapmış ve sosyolojide kabul görmüştür. Anomi bir topluluk veya grupta eski döneme ait normların kaybolması yeni norm ve değerlerin ise tam olarak yerleşmemesi ve buna bağlı olarak da bireylerin davranış kalıplarından uzak kalarak yönlerini bulamaması olarak tanımlanmaktadır.³⁷ Modernleşme sürecinde aile içi rollerin eşit dağılımı amacıyla yeniden yapılandırılması ve ardından konfor ve hizmet üreten aktörlere sevk edilmesiyle birlikte aile kurumunda anomilerin meydana geldiğini söylemek mümkündür.

Din sosyolojisinde sıkça tartışılan konulardan biri, bireylerin dini kurumlara olan bağlılığının ihtiyaç temelli olup olmadığıdır. Yapılan araştırmalar, bireylerin dini bağlılıklarının politik bağlılıklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bulgu dini ihtiyacını karşılama ve savunma ihtiyacında olanların dini argümanlara sahip çıkan politik bağlılıklarını devam ettirdiklerini ortaya koymaktadır.³⁸ Bu durum, bireylerin bir kuruma ne ölçüde ihtiyaç duyduklarıyla o kuruma olan bağlılıkları arasında güçlü bir korelasyon bulunduğunu ifade eder. İhtiyaç duyulmayan kurumlara olan bağlılık zamanla zayıflamaktadır. Kurum olmaları açısından bu ilişkiyi aile kurumu için de geçerli saymak mümkündür. Modern yaşamda bireyler, temel ihtiyaçlarını aile dışından karşılayabildike aileye olan bağlılıklarının azaldığı iddia edilebilir. Geleneksel toplumlarda bireylerin temel ihtiyaçları—örneğin beslenme, sevgi, onay, dokunma, paylaşım, konuşma gibi psikososyal ihtiyaçlar—büyük ölçüde aile içinde karşılanmaktadır. Günümüzde ise bu ihtiyaçlar çeşitli şekillerde aile dışı kaynaklardan temin edilebilmektedir. Toplumsal kurgu ve beklentilerin değişimi ile serbest piyasa ekonomisi, kapitalizm gibi ekonomik döngülerin bir parçası olarak toplumsal hayatta konfor ve istihdam öncelikli hale gelmiş durumdadır. Bu bakımdan gelinecek nokta yadsınmaz ve sorgulanmaz. Konu üzerine yapılan araştırmalarda tüketim toplumunun propagandası olan reklamlar üzerinden yapılan bir çalışmada reklam ürünlerinin tüketiciyi sınıflandırdığı, varolan sosyal statü ve tabakalaşmayı yeniden inşa ettiği ortaya konmaktadır.³⁹ Bu durum, ailenin karşıladığı ihtiyaçların devralınması ve bu nedenle bireylerin aileye olan bağlılıklarının azalmasını da ifade eder. Aile yerine dışarıda karşılanan başlıca ihtiyaçları beslenme, sevgi ve dokunma, sohbet ve iletişim ile cinsellik ihtiyacı olarak sıralamak mümkündür.⁴⁰

³⁷ Taş, “Emile Durkheim’ın Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İş bölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar”, 443.

³⁸ Aaron Syuvland, “The Politics of Religious ‘Nones’: Exploring the Relationship Between Religious Affiliation and Political Loyalty” (researchgate.net, Mart 2020), 11.

³⁹ Eda Evlioğlu Gezer - Serdar Gezer, “Aile Yapısı ve Kimlik İnşası Bağlamında Değişen Tüketim Dinamiklerinin Reklamlar Üzerinden Analizi”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 41 (30 Ağustos 2023), 65.

⁴⁰ Faruk Turęut, “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 1/1 (01 Mayıs 2017), 110-115.

Beslenmenin dışarıdan karşılanması günümüzde oldukça popülerleşen bir sektördür. Hem girişimcilik hem de tüketim kalemi olarak beslenmenin eve getirme ve dışarıda yemek yeme olarak oldukça sık başvurulan bir alışkanlığa dönüştüğü görülmektedir.⁴¹ Bu yönüyle popüler kültürün bir vazgeçilmezi olarak da karşımızda durur. Bu alışkanlıkla beraber aile sofrasının yerini, fast food kültürü ve bireysel beslenme alışkanlıkları almaktadır. Yiyeceğe dışarıdan ulaşılabilir olması beslenmek için bir aileye ihtiyaç olmadığı yargısını beraberinde getirir. Bu kabul ile yetişen gençlerin aile kurumuna yaklaşımları farklı olmaktadır. Diğer taraftan eş olarak bir ailenin parçası olanların böyle bir temel ihtiyacın aile dışında da karşılanabileceği ve bunun sürekli ve kolay olduğu şeklindeki kabulleri ailenin devamlılığını sarsabilir.

Sevgi ve temas ihtiyacı insanın temel ihtiyaçlarından biridir. Günümüzde bu ihtiyacın hayvanlardan temin edilmesi ve özellikle evcil hayvanlara yüklenen yoğun duygusal bağ, sosyal insan ilişkilerinin yerini kısmen doldurmaktadır. Bu tür hayvanlara harcanan bakım, tedavi ve mama sektörleri, kapitalist ekonomi içinde önemli kalemler oluşturur. Fakat kapitalist ekonominin şekillendirdiği hayat akışında evcil hayvanlara yöneltilen sevgi ve ilgi, geleneksel toplumda aile içinde üretilen bir fonksiyondan rol çalmaktadır. Bu bağlamda hayvanlara gösterilen sevgi ve ilginin, insanoğlunun kadim varoluşundan beri onlarla hayatını idame ettirmesinin devamlılığı gereği olduğu iddia edilebilir. Bu doğru kabul edilse bile günümüzde geline nokta evcil hayvanlara insanlardan fazla harcama yapılması ve ilgi gösterilmesinin insanı ve toplumu tehdit eden sınırları aştığı bir gerçektir.

Sohbet ve muhabbet ortamı ailenin bireye sağladığı en temel insani ortamlardan biridir. Sohbet ile insanoğlunun tatmin ettiği yönü asıl itibarıyla iletişim ihtiyacıdır. Aile ortamında birey konuşma, dinleme, onay alma gibi en temel ihtiyaçlarını giderdiği gibi entelektüel olarak fikir alışverişinde bulunmaktadır. Günümüz dijital dünyasında sohbetin internet üzerinden sağlanması, aile fertlerinin iletişim ihtiyacını sanal ortamlardan tatmin etmesine neden olmaktadır. Dijital iletişim araçları, aile içi sohbetin yerini alarak bireylerin sosyal boşluklarını farklı şekillerde doldurmaktadır. Sonuç olarak geleneksel ailede giderilen iletişim ve sohbet ihtiyacının dijital ortamlar üzerinden tatmini ile modern ailede iç yapışkanlığın azaldığı değerlendirilebilir.

Ailenin bireyler için karşıladığı en temel ihtiyaçlardan birisi de cinsel davranışın kanalize edilmesidir. Evlilik yoluyla bu ihtiyaç meşru ve kurallı bir şekilde giderilir. Böylece toplumun devamlılığını sağlamasını sağlayan üreme ve çoğalma fonksiyonları da işletilmiş olur. Günümüzde cinselliğin aile dışı ortamlarda kuralsız biçimlerde aranması ailenin karşıladığı bir ihtiyacın aile dışına çıkarılmasına neden olmaktadır. Ailenin cinsel ihtiyaçları karşılayan geleneksel fonksiyonu, bireysel tatmin yolları ve flört kültürüyle yer değiştirmektedir. Kadın ve erkeğin toplumsal kabul ile meşru bir şekilde münasebetlerini düzenleyen kurum aile kurumudur. Geleneksel normlar evlilik dışında

⁴¹ Tüik, *Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2011* (2011); *TÜİK Kurumsal* (Erişim 12 Eylül 2025), 2010 yılında 5,4 olan lokanta harcaması ortalaması 2024 yılında 6,6 olarak gerçekleşmiştir.

kadın ve erkek ilişkilerini kısıtlar ve sınırlar koyar. Bu sınırların aşılmasını da katı yaptırımlar ile engeller. Dijital iletişim imkânları, gizliliğin farklı imkânlar elde etmesi, hak söylemlerinin öne çıkartılması ile sorumluluk dengesinin geri bırakılması cinselliğin aile dışında kayıtsız bir şekilde yaşanması ile sonuçlanmaktadır. Bu durum ise ailenin karşıladığı fonksiyonlardan birinin, yani bir ihtiyacın daha boşa çıkması anlamına gelmektedir. Bu ihtiyacın kayıtsız bir şekilde dışarıda karşılanabildiğini gören evlilik adayları, ailenin sorumluluk gerektiren yapısına dâhil olmak istemeyeceklerdir. Aile dairesi içinde bulunup sorunlar karşısında krizler yaşayan eşler ise dışarıdaki kayıtsız ilişkileri görerek aile müessesinin sonlandırılması yönünde adımlar atabileceklerdir. Diğer taraftan evlilik bağı ile uzun vadeli olmayan ilişkiler, çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirmek gibi toplumsal devamlılık açısından çok önemli olan bir boyutun da ihmal edilmesine neden olmaktadır. Bu ihmal de, günümüzde oldukça şikâyet edilen nüfusun yaşlanması ve toplumsal devamlılığın sağlanamaması gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Günümüzde beslenme, sevgi ve temas, sohbet ve iletişim, cinsellik gibi temel bireysel ihtiyaçların artan ekonomik ve teknolojik imkânlar ile dış ortamlarda karşılanabildiğine şahit olunmaktadır. Modern toplumda ailede karşılanan pek çok ihtiyacın dışarıdan karşılanıyor olması aileye olan bağlılığın ve ihtiyacın azalmasına ve sorgulanmasına neden olduğu açıkça ifade edilebilir. Bu tür ihtiyaçların aile ortamı dışında temin ve tatmin edilmesi, bireylerin aile kurumuna olan gereksinimlerini azaltmakta, dolayısıyla hem aile kurma eğilimlerini hem de kurulu aileye olan bağlılıklarını zayıflatmaktadır. Bu noktada, ailenin sadece bir sosyal yapı değil, aynı zamanda bir ihtiyaç temin merkezi olarak yeniden düşünülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan ailenin sadece ihtiyaç temini açısından değerlendirilmesi ve sunulması, onun mekanik bir unsur olarak anlaşılmasına neden olmamalıdır. Bu, ailenin çok boyutlu ve aşkın gerçekliğine gölge düşürmemelidir. Böyle bir yaklaşım, konfor üretiminin gündelik hayatın parçası haline geldiği bir dünyada akıntıya karşı kürek çekmek anlamına gelecektir. Çünkü günümüzde ihtiyaçların temini ve konfor, artan bir dinamikle insan dışı faktörlerle temin edilmektedir. Makalenin dikkat çekmek istediği nokta, mekanik ihtiyaçlar olarak görülüp dışarıdan karşılanan aileye ait unsurların, ailede devam ettirilmesinin önemidir.

Bunun ötesinde devamlılık açısından aile, aşkın varlığa karşı sorumluluğunda bireye yardımcı olması, kutsallık taşıması, toplumsal kuruluştaki önemi gibi boyutları ile öne çıkarılmaya ve vurgulanmaya daha uygundur. Modernite ekseninde gerçekleşen kültürel devrim, bireyin kendini ve dünyayı algılama ve anlamlandırmada mevcut araçların yerine yenilerini koyma süreci olarak tanımlanmaktadır.⁴² Ancak bu yeni araçların ne olduğu konusunda bir muğlaklık mevcuttur. Kalabalıklaşan toplum içinde bireyin kendi başına anlam üretme ve hayata anlam verebilmesi düşünürler tarafından mümkün görülmemektedir. Bu düşünürlerden Adler insanın kendi başına hayata verdiği anlamın gerçek bir anlam olamayacağını, anlamın oluşabilmesi için diğer insanlarla ilişki

⁴² Turğut, "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar", 103.

içinde olmak gerektiğini vurgulamaktadır.⁴³ Doğal işleyişini sürdürebilen geleneksel bir toplumda bu algılama ve anlamlandırmanın başlıca aracı kurumu ailedir. Aile bu iki yönden bireye kapsamlı doyum sağlar.⁴⁴ Bu nedenle ailenin sadece fiziksel ihtiyaçlar değil hayatın anlamı ve anlamlandırılması açısından da önemli bir kurum olduğu vurgulanmalıdır.

4. Toplumsal Modellerin Rehberliği ve Aile Kirveliği Modeli

Günümüzde aile kurumunun devam ettirilememesi anlamına gelen boşanma oranlarında dikkate değer artışlar gözlenmektedir. Bu artış aile kurumunun eşler tarafından devam ettirilemediği anlamına gelir. Olgunlaşma yaşının ilerlemesi ile çiftler kendi başlarına hareket edemez duruma gelmiştir. Diğer taraftan çiftlerin ailelerinin birlikteliklere müdahale ve yönlendirmeleri aile birlikteliğine zarar vermektedir.⁴⁵ Yeni ailelerin desteğe ihtiyaçları olmakta fakat ailenin kendi rotasını da bağımsız olarak çizmesi gerekmektedir. Bu noktada genç çiftlerin ailelerinden bağımsız hareket edememesi başka sorunlar oluşturmaktadır. Ailelerin çocukları üzerinden “duygusal yatırım” yapmaları olarak tanımlayabileceğimiz durum genç çiftlerin senkronize hareket etmelerine engel olmaktadır. Geniş ailelerin genç çiftler üzerine destek adı altındaki telkinleri taraflı davranışlara neden olabilmekte ve bu durumun yeni evlilikler üzerindeki yıkıcı etkisi geri döndürülemez boyutta olmaktadır. Yeni evli çiftlerin hem desteğe ihtiyaçları olmakta hem de ailelerden alınan destek taraflı olabildiği için yaralayıcı olabilmektedir. Aile büyüklerinin taraflı müdahaleleri, genç çiftler için hem yapısal hem de duygusal yük haline gelmektedir. Bu bağlamda yeni kurulan ailelerin desteklenmesi ihtiyacının baş gösterdiği ifade edilebilir. Bu noktada evlilik danışmanlığı sisteminin modern çözümler önerdiği ve telafi edici olduğu iddia edilebilir. Ancak onun resmi ve problem sonrası işleyişi sınırlılıkları arasındadır. Problemlerin ortaya çıkmadan önlenmesi, bütün alanlarda en verimli siyasettir. Diğer taraftan toplumda ailelerin danışmana, psikoloğa veya benzeri kurumlara müdahalesi damgalamayla beraber gelen içsel ve dışsal etkilere neden olabilmektedir. Aile danışmanlığı, arabuluculuk gibi kurumların fayda üretme çabasına rağmen toplum tarafından sorunlarla ilişkilendirilerek kodlanan anlamları, başvurulduğunda bireylerde olumsuz imgelemlemlere neden olabilmektedir. Nitekim bu modellerin problem odaklı yaklaşımları sorunlar ortaya çıktıktan sonra devreye girmelerini mümkün kılmaktadır.⁴⁶ Bu bağlamda gelenek, istifade edilebilecek bir değer olarak görüldüğünde ondan fayda üretmek mümkün olabilir. Gelenek bir değer olarak görüldüğünde geçmişteki kültürel modeller sadece

⁴³ Alfred Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, çev. Kamuran Şipal (Ankara: Say Yayınları, 2017), 13.

⁴⁴ Naci Kula, “İstenmedik ve Beklenmedik Olaylarla Karşılaşan Bireylere Yönelik Moral ve Manevî Desteğin Önemi (Deprem ve Bedensel Engellilik Örneği)”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VI/2 (2006), 77.

⁴⁵ Ali Yeşilirmak, “Arabuluculuk Nedir”, *Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*, ed. Ali Yeşilirmak vd. (İstanbul: Monopol Yayınları, 2019), 32.

⁴⁶ Sait Yıldırım, “Aile Danışmanlığının Aile İçi Sorunlar Özelinde İnşası ve Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Anasay* 27 (29 Şubat 2024), 128.

nostaljik değil, işlevsel boyutuyla da ele alınabilir. Bu ise bazı olumsuz durumların yaşanarak tecrübe edilmesi yerine öğrenilerek sakınılmasını mümkün kılar.

Geçmiş toplumlarda aile, sadece bireylerin yaşam alanı değil, aynı zamanda sosyal yapının omurgasıydı. Bu yapı içerisinde evlilik, yalnızca iki bireyin değil, iki ailenin birleşimi anlamına gelir ve bu birleştirici süreçte çeşitli kültürel aktörler önemli roller üstlenmekteydi. Özellikle ülkemizde ve dünya üzerinde Latin Amerika toplumlarında görülen tasavvuri akrabalık uygulamaları akrabalığı sadece kan bağı ile sınırlı kalmanın ötesine taşımıştır.⁴⁷ Bu çerçevede geleneksel toplumlarda pek çok aktör rolünün uygulamaya konulduğunu görebiliriz. Bu aktörler, yalnızca simgesel değil, aynı zamanda sosyolojik anlamda birer aracı ve uzlaştırıcıydı. Bu kapsamda Türkiye’de görülen geleneksel rehberlik rolleri olarak sağdıçlık, dünürçübaşılık, güvey ağalığı, elçilik sayılabilir.

Bunlardan sağdıçlık Anadolu’nun her yerinde görülebilen bir uygulamadır.⁴⁸ Sağdıç, damat tarafının güvendiği ve düğün sürecinde ona eşlik eden, aynı zamanda aileler arası diyalogu sağlayan kişidir. Benzer şekilde dünürçü başı kız isteme ve söz kesme süreçlerinde aileler adına diplomatik görev üstlenen geleneksel figürdür.⁴⁹ Güvey ağalığı daha nadir görülmekle beraber genç çiftin düğün sürecinde yönlendirici ve destekleyici olan, genellikle tecrübeli bir akrabadır. Elçilik ise daha çok kırsal kesimlerde, karşılıklı aile ilişkilerinin başlatılmasında tarafsız mesaj taşıyıcı arabulucudur. Bu rollerin ortak noktası, tarafsızlık ve güven ilişkisine dayalı bir rehberlik sunmalarıdır. Aynı işlevi başka kültürlerde de görmek mümkündür. Örneğin Japonya’da Nakodo evlilik görüşmelerinde aracı olan, çiftler arasında güven tesis eden geleneksel figür olarak görülür.⁵⁰ Hindistanda ise Matchmaker (Vivah Salahkar) olarak isimlendirilen karakter aileler arası iletişimi ve evlilik öncesi anlaşmaları düzenleyen kişidir.⁵¹ Afrika Toplumlarında görülen evlilik elçileri benzer şekilde gelin/damat ailesi arasında güvenli ilişki tesis eden, bağ kuran temsilcilerdir.⁵²

Bu tarihsel figürler, sadece evlilik ritüellerinin değil, aynı zamanda aileler arası uyumun ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında önemli rol oynayan sosyal aktörlerdir. Bugünün dünyasında unutulmuş bu aktörler, evlilik krizlerinin çözümünde

⁴⁷ Mahmut Tezcan, “Tasavvuri Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 15/1 (1982), 117.

⁴⁸ Adem Aydemir, “Eski Bir Yaşıtlar Teşkilâtı Olan ‘Kurdaşlık’ Ve Günümüze Etkilerine Dair”, *Türk Dünyası Araştırmaları* 195 (Aralık 2011), 22.

⁴⁹ Tezcan, “Tasavvuri Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama”, 127.

⁵⁰ Lynne Y. Nakano, “The Relationship People: Mediating Love and Marriage in Twenty-First Century Japan by Erika R. Alpert (review)”, *The Journal of Japanese Studies* 49/2 (2023), 447.

⁵¹ Parul Bhandari, “Makings of Modern Marriage: Choice, Family, and the Matchmakers”, *Exploring Indian Modernities: Ideas and Practices*, ed. Leila Choukroune - Parul Bhandari (Singapore: Springer, 2018), 138.

⁵² Ayhan Aslanoglu, “Nuer Toplumunda Evlilik ve Hayalet Evlenme Geleneği”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 22/2 (30 Aralık 2022), 94.

geçmişten ilham alınarak yeniden işlevselleştirilebilir. Bu bağlamda, "aile kirveligi" gibi yeni model önerileri, bu geleneğin güncellenmiş hâli olarak düşünülebilir. Kirvelik asıl itibarıyla yine geleneksel bir figür olarak sünnet düğünlerinde sünnet çocuğuna ve ailesine destek olan karakterdir. Yeni kurulan ailelerde kirvelik kurumunun tesisi yukarıda saydığımız ailenin rehberlik ihtiyacının giderilmesinde önemli fonksiyon görebilir. Sünnet kirveliginden farklı olarak aile kirveliginde kirve tek kişi değil bir ailedir. İki ailenin yakın bir tanıdığı değil, uzak ve tanınmayan bir çifttir. Herhangi bir aile değil, ilgili kurum veya kuruluşun onayladığı ve konu hakkında bilgi sahibi bir takımdır.

Böyle bir modelin faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz. Öncelikle yeni ailenin danışabileceği öncü bir aile eşlerin ailelerinin müdahale alanını daraltır. Olgunlaşma yaşının ilerlemesi ile eşler karar almada genellikle kendi ailelerine danışır. Aileler ise doğal olarak taraflılık taşır veya eşlerden biri bunu taraflı bulabilir. Bu ise ailenin özgünlüğünü ve bağımsızlığını tehlikeye sokar. Bağımsız bir kirve ailenin varlığı danışma görevi görebilir.

Yeni başlayan ailelerde iletişim sorunları sık görülmektedir. Evlilik kadın ve erkeğin karşı cinsle ilk ciddi birlikteliğidir. Bu birliktelikte ilk defa karşılaşılan tavır, durum ve davranışlara karşı çiftler kontrollü tepki geliştiremeyebilmektedir. Bu aşamada dijitalleşme ile arkadaşlardan izole olan çiftler rehberlik ihtiyacı duymakta, bulamayınca kendi başlarına tavır geliştirmek zorunda kalabilmektedir. Bu noktada daha tecrübeli bir ailenin desteği genç çiftin çözüm odaklı iletişimini güçlendirebilir. Kirve ailede sadece bir cinsiyet değil, iki cinsiyetinde var olması genç ailedeki bireylerin ikisinin de anlaşıldıklarını hissetmelerini sağlayabilir. Aile danışmanlığı gibi uygulamalarda profesyonelin cinsiyeti, ailenin bir yarısını oluşturan eşlerden birinin karşı cinsin kendini anlamayacağı yargısını beraberinde getirebilir. Aile kirveliginde ise iki cinsin varlığı genç aileyi rahatlatır.

Aile kirveligi modeli, hem geleneksel değerlerin korunmasına hem de modern evlilik problemlerine çözüm sunabilir. Diğer taraftan yeni aileye tecrübeli bir ailenin rehberliği geleneksel değerleri modern kurumlarla buluşturur. Bu bağlamda aile kirveliginin tanımını en az 20 yıllık evli, güvenilir, sağlıklı iletişimi olan bir çiftin, yeni evlenen çiftte tarafsız rehberlik etmesi olarak verebiliriz. Uygulamanın amacını evlilikte karşılaşılan ilk kriz anlarında aile dışı ama kültürel iç bağlantılı bir rehberlik mekanizması ile sağlamak olarak belirlemek mümkündür. Araştırmalar evlilik içi sorunların ağırlıklı olarak evlilik hayatının ilk yıllarında yaşandığını ve Türkiye’de boşanmaların yüzde 33,7’sinin ilk beş yılda gerçekleştiğini göstermektedir.⁵³ Yaşanan sorunların ise daha çok evlilik yaşamına uyum sağlama, eş ile ilişkileri düzenleme ve aileler ile ilişkilerini düzenleme konularında yoğunlaştığı görülmektedir.⁵⁴ Yine literatür üzerinden evlilik öncesi alınan eğitimlerin ve problem çözümü, ilişki doyumu ve ilişki

⁵³ Tüik, *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, 2024.

⁵⁴ Sare Terzi İlhan - Şerife Işık, "Evliliğin İlk Yıllarında Evlilik Yaşamı Deneyimi ve Evliliğe İlişkin Algılar: Sorunlar, Zorluklar ve İhtiyaçlar", *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 7/4 (31 Ekim 2019), 1441.

kalitesini arttırdığı gözönüne alındığında bu yardımın aile kirveliği yoluyla sağlandığında da evlilikte yaşanan problemlerin çözülmesine yardımcı olacağı öngörülebilir.⁵⁵

Kirve Aile'nin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Öncelikle böyle bir ailenin kendi evliliğinde istikrarlı ve toplumda saygın bir aile olması beklenir. Daha önce aile içi şiddet, boşanma amaçlı mahkeme başvurusu olmayan bir ailenin rehberliği faydalı olacaktır. Kirve ailenin her iki tarafla da duygusal bağı olmayan bir aile olması tarafsızlığın bir gereğidir. Dayı, amca gibi aileler ile kan bağı olan veya aile dostluğu gibi eskiye dayanan bağı olan ailelerin rehberliği önyargı ile karşılanabileceği gibi duygusal tarafsızlığa da neden olabilir. Kirve ailenin sadece arabulucu değil, örnek model işlevi gören bir aile olması da beklenir. Doğal olarak danışılan veya rehberlik alınan ailenin ilişkileri ve sosyal konumu genç aile tarafından örnek alınacaktır. Bu bağlamda kirve ailenin rol model olabilecek bir konumda olması beklenecektir. Bu farkındalığın sağlanması adına kirve aile olabilecek çiftlerin küçük bir eğitimden geçirilmesi, yaşanabilecek olumsuzluklara karşı bilinçlendirilmeleri açısından faydalı olabilir.

Sosyal alanda bir uygulamanın başlatılması zor olabilir. Toplum gelenek ve kabullerini müdahale olmadan, doğal süreçlerde yakalamak ve devam ettirmek ister. Bu bağlamda uygulamanın toplumun gündelik hayatla en müteallik olan dini pratik ve şahsiyetler ile başlatılması yaygınlık kazanmasını sağlayacaktır. Sosyolojik bir perspektifle değerlendirildiğinde aile kirveliği kutsal bir birlikteliğe dışsal destek anlamına gelir. Kutsal bir birlikteliğe destek de kutsal bir mahiyet taşır. Bu bağlamda dini süreç ve karakterlerle ilişkilendirilmesi modelin toplumun uygulama olarak daha kolay içselleştirebileceği bir toplumsal zemin sunar. Uygulama düğünlerde ya da nişanlarda sembolik olarak önceden belirlenen kirve ailelerin yeni çiftlere yardımcı olmasıyla başlayabilir. Uygulama pilot olarak bazı bölgelerde denenebilir, daha sonra sosyolojik gözlem ve analizlerle geliştirilebilir. Bu bağlamda diyanet işleri başkanlığı, aile ve sosyal politikalar bakanlığı, psikoloji, sosyoloji ve aile danışmanlığı programlarının katılımıyla oluşturulan komisyonların süreci tecrübe etmesi faydalı olacaktır.

SONUÇ

Gelenekli toplumdan modern topluma geçişle beraber geleneksel kurumlardaki işleyişlerde değişime uğramıştır. Aile bu kurumlardan biridir. Modern toplumda bireylerin dini ve ailevi bağlılıklarının zayıflaması, ihtiyaçların farklı mecralardan karşılanmasıyla yakından ilişkilidir. Bağlılıklar, temelde ihtiyaçlara dayanır. Bu ihtiyaçlar başka kaynaklardan karşılandığında geleneksel yapılara olan ihtiyaç azalmakta ve bu durum sosyal çözümlere neden olmaktadır. Geleneksel aile modelleri, yalnızca bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasına da katkı sağlar. Ancak modern dünyada ihtiyaçların farklı yollarla

⁵⁵ İlhan Yalçın, *İlişki geliştirme programının üniversite öğrencilerinin ilişki doyum düzeylerine etkisi* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010), 195; Tuğba Yılmaz, *Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyum düzeylerine etkisi* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 112.

giderilmesi, bu yapıların işlevini yitirmesine neden olmaktadır. Bu çalışmada hem bu çözülmenin sebepleri hem de ona karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri ele alınmaktadır. Bağlılık kavramı, psikolojik ve sosyolojik kuramlarla açıklanabilir. Özellikle ihtiyaç teorilerine göre bireyler, ihtiyaçlarını karşıladıkları yapılara bağlılık geliştirir. Dini ya da ailevi bağlılıklar bu çerçevede değerlendirilebilir. Araştırmalar, dini bağlılığı olmayan bireylerin politik ya da sosyal yapılara da düşük bağlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, bağlılıkların azalmasına yol açmaktadır. Günümüz gündelik hayatında beslenme dışarıdan sağlandıkça, sevgiyi hayvanlardan temin ettikçe, sohbet internetten yapıldıkça ve cinsellik kuralsız şekilde deneyimlendikçe, aileye olan bağlılık da azalmaktadır. Bağlılıklar ihtiyaçlar üzerinden kurulduğu için, ihtiyaç aileden karşılanmadıkça aileye olan bağlılık da zayıflamaktadır. Bu bağlamda, mekanik ihtiyaçlar olarak görülüp dışarıdan karşılanan aileye ait fonksiyonların, ailede devam ettirilmesinin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır. Ancak ailenin sadece ihtiyaç gideren bir kurum olarak görülemeyeceğine de değinilerek bu yaklaşımın fonksiyonellik ile sınırlı tutulması gerektiğinin de altı çizilmektedir. Ailenin geniş kapsamlı olarak aşkınlık ve kutsallık boyutları ile sunulmasının bireye varoluşunu anlamlandırması ve aidiyetini hissettirmesi bakımından sürdürülebilirliğe daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Gelenekli toplumlarda aile ve evlilik süreçlerinde birey yalnız bırakılmamış, çeşitli sosyal roller bu süreci kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiştir. Sağdıçlık, dünürçübaşılik, kirvelik gibi roller bu noktada devreye girmiştir. Benzer şekilde başka kültürlerde de bu tür aracı ve destekleyici roller görülmektedir. Bu rollerin amacı, sadece bireyleri evlendirmek değil, aynı zamanda iki aile arasında kalıcı bir bağ kurmaktır. Modern birey, ihtiyaçlarını giderek daha çok dış kaynaklardan karşılariken giderek bireyselleşmekte ve aynı zamanda yalnızlaşmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, gelenekten ilham alan fakat modern bireyin ihtiyaçlarına hitap eden yeni bir model olarak "Aile kirveliği" önerilmektedir. Bu modelde, genç bireylerin aile kurma sürecinde yalnız bırakılmaması, onlara rehberlik edecek, manevi ve pratik destek sağlayacak tecrübeli 'kirve aileler' ile eşleştirilmesi öngörülmektedir. Kirve ailenin, evlilik öncesi ve sonrası süreçte sağlayacağı rehberlik ile genç bireylere yol gösterebileceği, karşılaşılan krizleri aşmada onlara tarafsız bir şekilde destek olacağı öngörülmektedir. Bu model ile bireylerin evlendikten sonra yaşadıkları yalnızlık hislerini azaltacakları, yakın çevreden bekledikleri taraflı olması muhtemel paylaşma davranışını uygun şekilde karşılayacakları düşünülmektedir. Böyle bir modelin aile kurma ve sürdürme cesaretini artıracığı varsayılabilir.

Geleneksel aile modellerinin çözülmesi sadece aile kurumunu değil, toplumsal yapının geneline etkide bulunmaktadır. Bu nedenle, ihtiyaç temelli bağlılık anlayışı dikkate alınmalı ve bireyin aileden yeniden ihtiyaç temin edebilmesi sağlanmalıdır. Aile kirveliği bu açıdan hem gelenekten beslenen hem de modern bireyin beklentilerine cevap veren bir model olarak değerlendirilebilir. Uygulamanın toplumsal zemin bulması açısından dini kurum ve uygulamalarla ilişkilendirilmesi teklif edilmektedir. Bu bağlamda pilot uygulamalarla modelin tecrübe edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred. *Yaşamın Anlam ve Amacı*. çev. Kamuran Şipal. Ankara: Say Yayınları, 2017.
- Ağın, Kaya. "Grupların Genel Oluşumları, Yapıları Ve Özellikleri Tanımlanarak Grup İçi İletişim Süreçleri Açısından İncelenmesi". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 10/1 (25 Mart 2022), 494-518. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1069869>
- Akın, Mahmut H. "Türkiye'de Muhafazakârlığın Direnme Odağı Olarak Aile". *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 8/31 (15 Mart 2012), 3-20.
- Aksan, Gamze. "Max Weber Ve Değerler Sosyolojisi: Bir Metodolojik İkilemin Düşündürdükleri". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 35 (20 Haziran 2016), 427-446. <https://doi.org/10.21497/sefad.35126>
- Alatlı, Alev. *Aklın Yolu da Bir Değildir...* İstanbul: Destek Yayınları, 2009.
- Aslan, Gamze. "Ortaçağ'dan Günümüze 'Modernite': Doğuşu Ve Doğası". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (01 Aralık 2011), 10-26. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.101>
- Aslanoğlu, Ayhan. "Nuer Toplumunda Evlilik Ve Hayalet Evlenme Geleneği". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 22/2 (30 Aralık 2022), 91-106. <https://doi.org/10.30627/cuilah.1173771>
- Aybey, Salih. "Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/2 (2018). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/itobiad/issue/36183/398540>
- Aydemir, Adem. "Eski Bir Yaşıtlar Teşkilâtı Olan 'Kurdaşlık' Ve Günümüze Etkilerine Dair". *Türk Dünyası Araştırmaları* 195 (Aralık 2011).
- Babahanoğlu, Rasim. "Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma". *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)* 6/2 (31 Aralık 2020), 584-596. <https://doi.org/10.46442/intjcss.813492>
- Bales, Robert F. - Parsons, Talcot. *Family: Socialization and Interaction Process*. London: Routledge, 2014. <https://doi.org/10.4324/9781315824307>
- Bhandari, Parul. "Makings of Modern Marriage: Choice, Family, and the Matchmakers". *Exploring Indian Modernities: Ideas and Practices*. ed. Leila Choukroune - Parul Bhandari. 131-149. Singapore: Springer, 2018. https://doi.org/10.1007/978-981-10-7557-5_7
- Bilgiseven, Amiran. "Benlik Duygusu ve Biz Şuuru Açısından XX. Asrın Tahlili". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 31 (19 Ocak 2012), 193-206.
- Chapman, Gary. *Beş Sevgi Dili*. çev. Selim Yeniçeri. Koridor Yayıncılık, 2012.
- Comte, Auguste. *The Positive Philosophy Of Augusto Comte*. çev. Harriet tr Martineau - Frederic Harrison. Anı Yayıncılık, 2020. <http://archive.org/details/dli.bengal.10689.1842>
- Dellaloğlu, Besim. "Gelenek Meselesi". *İstanbul University Journal of Sociology* 3/22 (13 Ekim 2011), 43-46.
- Duman, M. Zeki. "Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1/4 (01 Aralık 2012), 19-51.
- Ecevit, Yıldız. "Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar". *Kadın Araştırmaları Dergisi* 1 (17 Ocak 2012).
- Ersanlı, Kurtman. "Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller". *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 5/1 (27 Kasım 2014), 51-54.
- Freyer, Hans. *Din Sosyolojisi*. çev. Turgut Kalpsüz. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2013.

- Furseth, Inger - Repstad, Pal. *Din Sosyolojisine Giriş Klasik ve Çağdaş Kuramlar*. çev. İhsan Çapcıoğlu - Halil Aydınalp. Ankara: Birleşik Yayıncılık, 2011.
- Gezer, Eda Evlioğlu - Gezer, Serdar. "Aile Yapısı ve Kimlik İnşası Bağlamında Değişen Tüketim Dinamiklerinin Reklamlar Üzerinden Analizi". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 41 (30 Ağustos 2023), 47-69. <https://doi.org/10.31123/akil.1300940>
- Hallaç, Saliha - Öz, Fatma. "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6/2 (06 Kasım 2014), 142-153. <https://doi.org/10.5455/cap.20130625102321>
- Henslin, J.M. *Essentials of Sociology: A Down-to-Earth Approach*. Ally and Bacon, 1996.
- Homans, George C. *İnsan Grubu*. çev. Oğuz Onaran vd. Ankara: Sevinç Matbaası, 1971.
- İlhan, Sare Terzi - Işık, Şerife. "Evliliğin İlk Yıllarında Evlilik Yaşamı Deneyimi ve Evliliğe İlişkin Algılar: Sorunlar, Zorluklar ve İhtiyaçlar". *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 7/4 (31 Ekim 2019), 1430-1448.
- Karadeniz, Sıtkı. "Gelenek Üzerine Bir Okuma Denemesi "Geçmişle Gelecek Arasında Gelenek". *Milel ve Nihal* 4/2 (01 Ocak 2007), 29-47.
- Kasapoglu, Aytul. *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, 2011.
- Korkman, Hamdi. "Tümeller Tartışmasının Psikoloji Bilimi Açısından Doğurguları". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 66 (15 Mayıs 2018), 430-441.
- Krysan, Maria vd. *Research on Successful Families*. Healthy Marriage and Responsible Fatherhood (HMRP), 09 Mayıs 1990. <http://aspe.hhs.gov/reports/research-successful-families-0>
- Kula, Naci. "İstenmedik ve Beklenmedik Olaylarla Karşılaşan Bireylere Yönelik Moral ve Manevî Desteğin Önemi (Deprem ve Bedensel Engellilik Örneği)". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VI/2 (2006).
- Kurt, Abdurrahman. "Aile ve Din". *Din Sosyolojisi El Kitabı*. ed. Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- McClelland, David C. *The Achieving Society*. Princeton, N.J.: Van Nostrand, 1961.
- Nakano, Lynne Y. "The Relationship People: Mediating Love and Marriage in Twenty-First Century Japan by Erika R. Alpert (review)". *The Journal of Japanese Studies* 49/2 (2023), 446-450.
- Ocak, Ahmet. *Selçukluların Dini Siyaseti (1040-1092)*. Tatav-tarih Ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2002.
- Öz, Nedim. "Modern-Seküler Süreçte Ailenin Çözülmesi". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (30 Aralık 2019), 795-835.
- Özyurt, Cevat - İbrahim Mazman (ed.). "Drukheim Sosyolojisinde Toplumsal Bütünleşme Aracı Olarak Din". *Sosyal Teoride Din*. Ankara: Hece Yayınları, Hece., ts.
- Russell, Bertrand. *Batı Felsefesi Tarihi Cilt 1*. çev. Ahmet Fethi. Alfa Yayınları, 2023.
- Stinnett, Nick - D. DeFrain, John. *Secrets of Strong Families*. London: Penguin Publishing Group, 1986.
- Syuvland, Aaron. "The Politics of Religious 'Nones': Exploring the Relationship Between Religious Affiliation and Political Loyalty". [researchgate.net](https://www.researchgate.net/profile/Aaron-Stuvland), Mart 2020. <https://www.researchgate.net/profile/Aaron-Stuvland>
- Şahin, Sultan - Aral, Neriman. "Aile içi iletişim". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1/3 (01 Aralık 2012), 55-66. https://doi.org/10.1501/Asbd_00000000029

- Taş, Savaş. "Emile Durkheim'in Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İşbölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi Ve İntihar". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 13/29 (15 Mart 2020), 442-449. <https://doi.org/10.12981/mahder.679079>
- Tezcan, Mahmut. "Tasavvuri Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 15/1 (1982), 117-130. https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000830
- Turğut, Faruk. "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar". *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 1/1 (01 Mayıs 2017), 93-117.
- Tüik. *Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2011* (2011). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2011-10875>
- Tüik. *TÜİK Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024* (24 Şubat 2025). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2024-54194>
- Tüik. *TÜİK Hanehalkı Tüketim Harcaması 2024*. Tüik, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2024-53957>
- Tülüce, Hüseyin Adem. "Bireysellik ve Toplumsallık Bağlamında Modern Bireyin Anlam Arayışı". *Journal of University Research* 5/3 (20 Aralık 2022), 305-312. <https://doi.org/10.32329/uad.1081255>
- Ungvarsky, Janine. "Need Theory (Three Needs Theory) | EBSCO Research Starters". *ebsco.com*. 2024. Erişim 05 Ağustos 2025. <https://www.ebsco.com/research-starters/psychology/need-theory-three-needs-theory>
- Weber, Max. *Ekonomi ve Toplum (1. Cilt)*. ed. Bilal Yakup. çev. Latif Boyacı. Runik Kitap, 2023.
- Yalçın, İlhan. *İlişki geliştirme programının üniversite öğrencilerinin ilişki doyum düzeylerine etkisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010.
- Yaylalı, Fatma Nur. "Modernleşme Sürecinde Türk Ailesinde Değişen Roller (Karaman ve Bursa Örneği)". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (15 Haziran 2022), 25-42. <https://doi.org/10.47948/efad.1068916>
- Yeşilırmak, Ali. "Arabuluculuk Nedir". *Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*. ed. Ali Yeşilırmak vd. İstanbul: Monopol Yayınları, 2019.
- Yıldırım, Sait. "Aile Danışmanlığının Aile İçi Sorunlar Özelinde İnşası ve Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Değerlendirme". *Anasay* 27 (29 Şubat 2024), 125-137. <https://doi.org/10.33404/anasay.1432981>
- Yılmaz, Tuğba. *Evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyum düzeylerine etkisi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- "Mutluluğu kendisinde arayanların oranı son 10 yılda arttı". Erişim 31 Ekim 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/mutlulugu-kendisinde-arayanlarin-orani-son-10-yilda-artti/3140212>